

Til Opplæringslovutvalget Fra Forandringsfabrikken Kunnskapssenter

Om Forandringsfabrikken

Forandringsfabrikken (FF) er en ideell stiftelse som jobber for å gjøre skolen og hjelpesystemene bedre, bygd på oppsummerte erfaringer og råd fra barn og unge. Siden 2008 har Forandringsfabrikken systematisk innhentet erfaringer fra barn og unge om hvordan de opplever møtene med skole, barnevern, psykisk helsetjenester, rettssystem og kriminalomsorg - og hvilke råd de vil gi for at disse systemene skal være trygge og nyttige. Når mange forskjellige barn fra ulike steder i Norge flere ganger på rad deler erfaringer og råd som kan tematiseres på tvers får Forandringsfabrikken grunnlag for å oppsummere og formidle denne kunnskapen til praksisfelt og beslutningstakere.

Forandringsfabrikkens undersøkelser om skole er kvalitative og tematiske gruppeundersøkelser. Fasilitatorer og referenter møter i flere runder elevene ansikt til ansikt med åpne spørsmål, dybdespørsmål, dialoger og gruppeoppdrag. De ulike datasettene (ordrette transkripsjoner og referater) analyseres nedenfra-og-opp av voksne og unge tilretteleggere i Forandringsfabrikken. Fremfor å koble og forklare funnene med teori tar FF med sentrale resultater ut i påfølgende undersøkelser for å få gravd videre etter mere data, innsikt og validitet.

Som i andre, kvalitative undersøkelser generaliseres ikke funnene ut over tid og kontekst. Ulike interessenter inviteres derimot raskt inn i dialoger om funnenes mulige betydning for praksis i de ulike fagfeltene, som for eksempel skole.

Om høringsinnspillet

Dette høringsinnspillet bygger på oppsummerte erfaringer og råd fra undersøkelser blant skoleelever. Ca. 6000 barn og unge har deltatt i undersøkelsene. Dette er elever fra alle fylker i landet, der hele klasser deltok. Skoleproffer er deltakere i undersøkelsene, som har valgt å bidra i presentasjonen av resultatene.

Når det i høringsinnspillet refereres til ELEVENE, er dette oppsummerte erfaringer og råd fra de ca. 6000 elevene i undersøkelsene. Rapporter fra undersøkelsene er tilgjengelige på [Forandringsfabrikkens kunnskapssenter](#) på nett, og heter: Morgendagens skole, Forandre med varme, Når skolen ikke passer, Å tenke så det knaker, og Når sorg kommer brått. De oppsummerte erfaringene og rådene har også lagt grunnlaget for verktøyheftene Timen LIVET, og Forandre med varme – arbeidsmåter for trygghet og trivsel i skolen.

Høringsinnspillet inkluderer i tillegg råd fra fordypningsamlinger med elever som spesielt har ønsket å bidra til en bedre opplæringslov. Et Skoleproffutvalg med elever 14-19 år har til slutt arbeidet seg gjennom gjeldende Opplæringslov for å gi Lovutvalget konkrete forslag til endringer. De har brukt de oppsummerte erfaringene og rådene som grunnlag for å formulere endringsforslag.

Forandringsfabrikken Kunnskapssenter oppfordrer dere til å ta innspillene på alvor og takker for det viktige arbeidet som nå gjøres med å legge gode rammer for trygghet, trivsel og læring på norske skoler.

En lov tydeligere forankret i Barnekonvensjonen

Barnekonvensjonen er barn og unges grunnlov og overordnet alle nasjonale lover ift alle planer og alle beslutninger som skal tas i forhold til barn. Et sterkt ønske fra barn er derfor at alle lover i Norge tydelig viser dette. Opplæringsloven gjelder for alle barn i skolealder og er derfor en av de aller viktigste lovene for barn i Norge. Det er derfor veldig viktig at grunnprinsippene i Barnekonvensjonen gjennomsyrrer Opplæringsloven.

Viktige artikler, ifølge hovedråd fra barn:

Artikkel 3, Barnets beste:

Første ledd i Barnekonvensjonens artikkel 3:

«Ved alle handlinger som berører barn, enten de foretas av offentlige eller private velferdsorganisasjoner, domstoler, administrative myndigheter eller lovgivende organer, skal barnets beste være et grunnleggende hensyn».

Tredje ledd i Barnekonvensjonens artikkel 3:

«Partene skal sikre at de institusjoner og tjenester som har ansvaret for barns omsorg eller beskyttelse, retter seg etter de standarder som er fastsatt av de kompetente myndigheter, særlig med hensyn til sikkerhet, helse, personalets antall og kvalifikasjoner samt kvalifisert tilsyn».

Elevene ber om at loven har ansvaret for at skolene:

Beskytter barn ved å finne ut hvordan de lærer godt

Å lære opp barn er en sentral del av det å beskytte barn. Hvis barn ikke lærer blir de dermed ikke like godt beskyttet. Skolen har ansvar for å beskytte alle sine elever, og for å ta hensyn til barnas, eller elevenes, beste. Skolen må derfor hele tiden tenke på hvordan elever lærer best mulig.

Beskytter barn ved å fortelle videre til foresatte, sammen med elevene

Et hovedråd fra undersøkelsene er at skolen må inkludere hver og en av elevene som sine nære samarbeidspartnere. Mange elever har opplevd at når noe vondt eller vanskelig har skjedd på skolen eller når skolen er stolte av en elev, har skolen raskt ringt hjem eller på annen måte fortalt videre til foreldrene. Elevene erfarer at voksne raskt forteller videre til voksne, uten at dette avtales med eleven. Dette lager mye utrygghet hos mange elever og gjør at de blir utrygge på voksne, mister respekt for voksne eller at de blir skuffa av voksne og vil beskytte seg mot dem. Alt dette er alvorlig for tilliten mellom elevene og de voksne på skolen. Denne tilliten er skolen helt avhengig av for at elevene skal lære og trives. Alle voksne på skolen må avtale med eleven eller informere eleven før de forteller noe en elev har fortalt, videre til voksne.

Artikkel 12, barnets rett til å gi uttrykk for sin mening:

Første ledd i Barnekonvensjonens artikkel 12:

"Partene skal garantere et barn som er i stand til å gjøre danne seg egne synspunkter, retten til fritt å gi uttrykk for disse synspunkter i alle forhold som vedrører barnet, og tillegge barnets synspunkter behørig vekt i samsvar med dets alder og modenhet".

Andre ledd i Barnekonvensjonens artikkel 12:

"For dette formål skal barnet særlig gis anledning til å bli hørt i enhver rettslig og administrativ saksbehandling som angår barnet, enten direkte eller gjennom en representant eller et egnet organ, på en måte som er i samsvar med saksbehandlingsreglene i nasjonal rett".

FNs Barnekomité fastslår at artikkel 3 i Barnekonvensjonen ikke er oppfylt med mindre også artikkel 12 om barnets rett til å bli hørt er fulgt.

Elevene ber om at loven har ansvaret for at skolene:

Samarbeider med elevene som grunnleggende del av skolen

Elevene mener det er svært viktig at Lovutvalget gjør barns medvirkning, eller samarbeid med barnet, helt grunnleggende i forslaget sitt til ny Opplæringslov. For å oppnå treffsikker undervisning som resulterer i god læring, anbefaler elevene at skolene blir pliktige til å samarbeide med elevene. Dette må inn i alle deler av Opplæringsloven som omhandler strategiarbeid og planlegging av undervisning. Samarbeid må også gjennomsyre alle deler som omhandler sakkyndige vurderinger og enkeltsaker, jf. gjeldende opplæringslov kapittel 5 spesialundervisning og paragrafer om fritak.

Vurderinger av barnets beste må ta utgangspunkt i barnets mening

Elevene foreslår følgende formulering til Opplæringslovens beskrivelse av hvordan skolen kan gjøre vurderinger til barnets beste

"For at en vurdering av barnets beste skal gjøres, må barnet ha fått forståelig og nyttig informasjon. Ved vurderingen av barnets beste skal det alltid tas utgangspunkt i barnets beskrivelse av egen situasjon, egen identitet og ønsker for fremtida. Avgjørelser og tiltak skal så langt det er forsvarlig, bygge på barnets ønsker."

Elevens egen mening i enkeltsaker må alltid dokumenteres tydelig

Voksne på skolen må ofte gjøre en vurdering av hva som er det beste for enkeltelever og for de andre. Elevene ber om at Lovutvalget gjør det klart i lovteksten at for å gjøre en reell vurdering av barnets beste i enkeltsaker må barnets egen mening komme fram, jf. artikkel 12.

Artikkel 19, forebygging av misbruk:

Første ledd i Barnekonvensjonens artikkel 19:

"Partene skal treffe alle egnede lovgivningsmessige, administrative, sosiale og opplæringsmessige tiltak for å beskytte barnet mot alle former for fysisk eller psykisk vold, skade eller misbruk, vanskjøtsel eller forsømmelig behandling, mishandling eller utnyttning, herunder seksuelt misbruk, mens en eller begge foreldre, verge(r) eller eventuell annen person har omsorgen for barnet".

Elevene ber om:

Skolen må forebygge og håndtere plaging med varme og samarbeid

Alle barn har rett til beskyttelse mot vold - dette omfatter også beskyttelse mot mobbing (eller plaging) og krenkelser. Derfor ber elevene Lovutvalget om å pålegge skoler å jobbe klokere for å forebygge, og håndtere, plaging.

Elevene mener for eksempel at å straffe de som plager noen ved å flytte dem til andre skoler (jf. § 9 A-12) ikke er effektiv hjelp, og dermed bryter med Barnekonvensjonen. Barnet som plager blir på denne måten gjort til "problemet" - et "problem" som vil "ramme" en annen klasse og et annet skolemiljø. Elevene

mener at skolen heller må jobbe med varme for å få barnet som plager sin tillit og komme inn til grunnen bak plagingen.

For å oppnå gode løsninger for barn, må de samarbeides med. Det er deres liv. Dette er en viktig del av det å beskytte barn. Det betyr ikke at de skal bestemme alt til slutt. Men elevene må få delta. Mer enn de gjør i dag.

Generelle innspill fra undersøkelsene

Lovverket må ha enklere språk: Elevene ber om at hele Opplæringsloven får et enklere språk, for at barn og unge og vanlige folk kan forstå loven som er laget for dem. Dette er avgjørende for at det skal bli en opplæringslov for elevene også - ikke bare for de voksne.

Elevene må få informasjon om rettigheter nedfelt i Opplæringsloven: Skolen må gi mer informasjon til elever helt fra første klasse om Opplæringsloven og hva den betyr for dem. Ikke mange vet at de har rett til å fritas hvis deler av undervisningen oppleves krenkende (for dem eller foreldrene).

Elevene må få beskrive skolehverdagen: Som gjennomgående prinsipp i skolen må alle elever få beskrive hvordan de opplever skolen og gi sine råd til hva som gjør skolen trygg for dem og hva som skal til for at de lærer godt. Skolen trenger dette i sitt utviklingsarbeid på systemnivå og sitt arbeid for hver enkelt elev. Alle barn og unge har, jf. Barnekonvensjonen artikkel 3 og 12, rett til å trygt få beskrive sin situasjon og sine innspill til hvordan skolen kan oppleves god for dem. De har også rett til at deres mening skal bli tatt på dypt alvor. Elevene ber om at dette blir et grunnleggende prinsipp gjennom hele Opplæringsloven og at det konkretiseres knyttet til de ulike delene av loven.

Elevenes meninger må dokumenteres: Elevens beskrivelser og råd må dokumenteres, i enkeltsaker og i strategiarbeid og planlegging.

Elevene må få være med å bestemme læringsformer: Elever burde være mye mer med i avgjørelser om hvordan de skal lære, fordi alle lærer på forskjellige måter og man vet ofte best selv.

Kapittel 1.

Formål, verkeområde og tilpassa opplæring m.m.

§ 1-1. Formålet med opplæringa

Første ledd: «Opplæringa i skole og lærebedrift skal, i samarbeid og forståing med heimen, opne dører mot verda og framtida og gi elevane og lærlingane historisk og kulturell innsikt og forankring».

Samarbeid med elevene må inn i formålet

Et hovedråd fra undersøkelsene er at samarbeid med elevene selv, må bli del av formålsparagrafen. Opplæringen er til for elevene. De ber derfor om at det i formålet med opplæringen kommer tydelig fram at innsikten og forankringen må gis til elever i samarbeid med dem. Dette er grunnleggende for at skolen skal

kunne oppleves nyttig for elevene. Det vil gjøre undervisningen mer tilpasset og treffsikker for flere, og skolen vil bli tryggere for både elever og lærere.

Et barn som er i stand til å danne seg egne meninger, har rett til å medvirke i alle forhold som vedrører barnet etter denne loven. Dette gjelder alle barn, men senest fra 7 år. Barnet skal få tilstrekkelig og forståelig informasjon og har rett til trygt å gi uttrykk for sine synspunkter. Barnet skal bli lyttet til, og barnets meninger skal vektlegges i samsvar med barnets alder og modenhet. Barnet har rett til å bidra i det som dokumenteres.

Til slutt i formålsparagrafen heter det:

Syvende ledd: *«Skolen og lærebedrifta skal møte elevane og lærlingane med tillit, respekt og krav og gi dei utfordringar som fremjar danning og lærelyst. Alle former for diskriminering skal motarbeidast».*

Elevene mener det kjennes trygt og godt å bli møtt med verdier som tillit og respekt. En anbefaling er å «myke opp» språkbruken ved å fjerne ordet «krav»

Her følger fire verdier barn ønsker å bli møtt med går igjen på tvers av oppvekstfeltene Forandringsfabrikken har gjort undersøkelser på (skole, psykisk helse og barnevern):

Åpenhet - Ydmykhet - Samarbeid - Kjærlighet

Å bli møtt med kjærlighet er ekstremt viktig for barn, spesielt for de som ikke opplever det hjemme. Så å si alle barn i Norge er på skolen mange timer hver eneste dag, fra de er 5-6 år gamle. De er alle sårbare, noen mer enn andre. Elevene foreslår at opplæringsloven tydelig sier at elevene skal bli møtt med kjærlighet.

Formålsparagrafen i Barnevernloven (§1-1 Barnevernloven) inkluderer siden 2018 at barn og unge skal møtes med trygghet, kjærlighet og forståelse. Stortingets familie- og kulturkomité forklarte begrepet kjærlighet slik i sin merknad, da endringen i Barnevernloven ble innstilt.

«Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet, Venstre og Kristelig Folkeparti, mener at barn i barnevernet, som alle andre barn, skal bli møtt av voksne som viser dem omtanke og varme, har forventninger til dem, stiller krav, anerkjenner dem for deres individualitet og ikke gir dem opp. Flertallet viser til at begrepet kjærlighet inkluderes i lovens formålsbestemmelse og mener dette er viktig. Flertallet viser til at Barnevernsproffene i Forandringsfabrikken, som er blant dem som har mye erfaring med å være barn i norsk barnevern, har etterlyst et barnevern som arbeider mer og tydeligere med kjærlighet. Barnevernsproffene sier i sin høringsuttalelse at de med kjærlighet mener at barn skal møtes med menneskevarme, gjennom varme øyne, varmt kroppsspråk, varme ord – og at voksne lytter for å prøve å forstå dem helt til bunns. Flertallet viser til at det i proposisjonen også nevnes at nyere studier slår fast at både barn og ansatte i barnevernet anser kjærlighet som en sentral verdi i utøvelsen av sosialarbeiderrollen».

Til slutt anbefales det å legge til et elevsyn i Opplæringslovens formålsparagraf, som gjør elevene til likeverdige samarbeidspartnere:

Elevsyn

Barn har mye kunnskap om livet sitt.
De gjør så godt de kan, ut fra hvordan de har det.
De er like mye verdt som voksne.
De trenger kjærlighet og må bli tatt på alvor.

Dette elevsynet ble anbefalt også av Elevorganisasjonen og Sentralt Ungdomsråd (SUR) i forslaget til Oslo kommunes ideelle Ordensreglement for skole i mars 2019.

Kapittel 2. Grunnskolen

Hovedråd fra elevene:

Trivsel er avgjørende for læring

Kapittel 2 handler om retten til opplæring. Elevene mener dette henger tett sammen med retten til trygghet og trivsel. Opplæringsloven skal legge til rette for at elever lærer det de skal. Men hvis elever ikke trives blir det vanskelig for dem, eller umulig, å lære. Det er veldig viktig at elevene kjenner at det er trygt og godt på skolen, både i klasserommet og friminuttet. Lærere må ta ansvar for dette og forstå det som kjernen i jobben sin. Trygghet avgjør om elever lærer.

Det må føres tilsyn på trivsel

Det at elevene har rett til å ha det bra på skolen bør, slik elevene ser det, komme først, både i formålsparagrafen og i første ledd i § 2, 1 eller 2, 0 - ikke bare i §9-A.

Opplæringslovens §9 A-2 omhandler elevenes rett til et trygt og godt skolemiljø. Der står det:

"Alle elever har rett til et trygt og godt skolemiljø som fremmer helse, trivsel og læring."

Hovedsvar fra elevene viser også til sammenhengen mellom trygghet/trivsel og læring:

Voksne må forstå hvor mye trygghet betyr for å lære. (...) Hver lærer må få ansvar for trygghet i sitt klasserom.

Når vi er utrygge er det vanskelig å samle tankene. (...) Derfor henger trygghet tett sammen med læring. Trives vi kan vi glede oss til å gå på skolen.

Det holder ikke at dette skrives inn i formålsparagrafen da Fylkesmannen per i dag ikke gjør tilsyn på dette. Elevene mener at skolen bør gjøres pliktige til å sørge for trivsel så langt det er mulig, for å kunne oppfylle retten til undervisning, jf. Barnekonvensjonen artikkel 28.

§ 2-1. Rett og plikt til grunnskoleopplæring

Første ledd: I denne paragrafens første ledd står det blant annet:

"Barn og unge har plikt til grunnskoleopplæring, og rett til ein offentleg grunnskoleopplæring i samsvar med denne lova og tilhøyrande forskrifter."

I paragrafens andre ledd står det blant annet:

"Departementet kan i særlege tilfelle fritta elevar frå denne plikta.»

Tilsvarende kan man lese i Barnekonvensjonen (artikkel 28), som sier:

“Alle barn har rett til skole og utdanning.”

Hovedråd fra elevene:

Ivareta alle elevers rett til skolegang

Det må bli klarere hva slags særlige tilfeller som menes her. Barn burde for eksempel ikke bli fratatt plikten og retten til opplæring hvis de blir flyttet til lukket avdeling på en barneverninstitusjon, eller hvis de skal sendes ut av Norge i framtiden.

I tredje ledd står det:

«Etter sakkunnig vurdering og med skriftleg samtykke frå foreldra kan kommunen i særlege tilfelle vedta å utsetje skolestarten eitt år».

I fjerde ledd står det:

«Etter sakkunnig vurdering og med skriftleg samtykkje frå foreldra kan kommunen heilt eller delvis frita ein elev for opplæringsplikta dersom omsynet til eleven tilseier det».

Hovedråd fra elevene:

Elevenes mening må dokumenteres

Elevene ber om at barnets stemme må ha en betydning for den sakkyndige vurderingen. Hvis barnets stemme ikke blir vektlagt må grunnen stå et sted og også hva barnet selv vil

Elevene ber om at dette tas inn i loven:

“Det skal fremgå av vedtaket hva som er barnets synspunkt, og hvilken vekt barnets mening er tillagt.”

§ 2-3. Innhold og vurdering i grunnskoleopplæringa

Første ledd: I første ledd står det blant annet:

«Grunnskoleopplæringa skal omfatte kristendom, religion, livssyn og etikk, norsk, matematikk, framandspråk, kroppsøving, kunnskap om heimen, samfunnet og naturen, og estetisk, praktisk og sosial opplæring».

I første ledd står det også:

«Kommunene avgjer sjølv korleis timar ut over minstetimetallet gitt i forskrifter etter § 2-2 skal brukast.»

Hovedråd fra elevene:

Bruk klarere ord når fag når navn

Elevene oppfatter uttrykket “kunnskap om heimen” som uklart: Noen kan tenke at dette betyr hvordan betale regninger, andre at det er nynorsk for mat og helse. Elevene ber om ber om at navnet på faget endres så det blir forståelig hva det faktisk handler om .

Skolen må finne ut sammen med elevene hvordan bruke ekstra tid

Jf. Barnekonvensjonen artikkel 12, barnets rett til medvirkning, er dette en typisk ting elevene selv bør få være med å bestemme. Hvis kommunen skal ha noe grunnlag for å ta en slik avgjørelse på skolens vegne må de gjøre undersøkelser der alle elever på skolen får mulighet til å si sin mening. I praksis er dette lettere for hver enkelt skole å gjennomføre.

I fjerde ledd står det:

«Elevane skal være aktivt med i opplæringa».

Hovedråd fra elevene:

Definere ansvar tydeligere

Elevene anbefaler at dette skrives om så det ikke er uklart om det betyr at elever er pliktige til å delta aktivt i timen (for eksempel rekke opp hånda mer) eller om det betyr at skolen plikter å konsultere dem i planlegging av undervisningen og innholdet i timene. Lærere kan tolke dette leddet i paragrafen på veldig forskjellige måter.

Mer fokus på samarbeid

Elevene mener at det ikke burde kunne diskuteres om lærere skal samarbeide med elevene sine eller ikke. Alle elever burde få muligheten til å fortelle kontaktlærer (og helst også faglærere) hvordan de lærer best. De burde få presentert forskjellige muligheter av læreren, siden barn på småtrinnene, og også oppover i alder, ikke alltid har det helt klart for seg hva som er deres foretrukne læringsmetode, og de er sjelden vant til å bli samarbeidet med og tatt på alvor. At elevene skal være aktivt med i opplæringen må bli tydeligere og få mer vekt og sentral plassering i loven, igjen jf. Barnekonvensjonens artikkel 12, barnets rett til medvirkning.

I femte ledd står det:

«Etter søknad fra kommunen kan departementet gi ein skole løyve til avvik frå første leddet og frå forskrifter om læreplanar dersom kravet til opplæringa samla ikkje blir mindre».

Hovedråd fra elevene:

Ikke endre retten til å søke om å gjøre noen skoler annerledes

Alle elever er forskjellige og vanlig skole passer ikke for alle. Skoler som Montessori, Steiner, Dagskolen og andre må få lov til å være forskjellig fra normen. Derfor må det finnes et utvalg av tilbud så man kan finne noe som passer for seg, uansett hvor man bor i landet. Elevene sier det er svært viktig at denne retten forblir lovfestet, men ber Lovutvalget om å endre formuleringen slik at det blir mindre komplisert å forstå.

Elevene ber om at dette tas inn i loven:

Etter søknad fra kommunen kan skoler få tillatelse til å undervise på uvanlige måter, så lenge de holder seg til læreplanen.

§ 2-3 a. Fritak frå aktivitetar m.m. i opplæringa

I andre ledd står det:

«Elevar skal etter skriftleg melding frå foreldra få fritak frå dei delar av undervisninga ved den enkelte skolen som dei ut frå eigen religion eller eige livssyn opplever som utøving av ein annan religion eller tilslutning til eit anna livssyn, eller som dei på same grunnlag opplever som støytande eller krenkjande.

Hovedråd fra elevene:

Barns trenger nok informasjon for å kunne medvirke

Her står det at foreldrene kan søke om fritak på vegne av barna, uten at barnets mening tas hensyn til. Jf. Barnekonvensjonen artikkel 12, Barnets rett til

medvirkning, mener elevene at barnet i alle fall må bevisstgjøres på hva det skal fritas for, og hvorfor. Ideelt sett burde eleven, uansett alder, etter bevisstgjøring, få muligheten til å velge selv om det vil tas ut av fellesskapet fordi den opplever undervisningen som krenkende.

Elevene mener det er merkelig at dette er noe foreldrene skal velge, da dette er barnets liv og ikke foreldrene sitt. Man vet best selv hva som føles krenkende og ikke. Om eleven selv synes det man lærer er krenkende eller blir redd for det så burde læreren prate med ham eller henne for å finne ut hvorfor, og ta det derfra.

Beskytte barns informasjon er del av det å beskytte barn

Hvis elevens eget valg for eller mot fritak står i motsetning til foreldrenes preferanse kan dette medføre konflikt i familien. I slike tilfeller, mener elevene at skolen bør anse eleven som sin nærmeste samarbeidspartner og snakke med ham eller henne om hvordan situasjonen kan håndteres på en trygg måte

Læreren må informere klassen på en trygg måte

Elevene foreslår at i tilfeller der en elev har samtykket og skal fritas for deler av undervisning eller aktiviteter, må læreren spørre eleven hva den ønsker at klassen skal få vite om grunnen til at den ikke er sammen med de andre. Deretter må læreren kommunisere dette til klassen slik at det ikke oppstår misforståelser.

Å ta elever ut av fellesskapet kan føre til utenforskap

Elevene ber Lovutvalget om forståelse for at det å bli tatt ut av fellesskapet veldig sjelden er en god løsning. Det gir grobunn for utenforskap, og et sentralt hovedsvar om læring er at man må trives for å lære. Å ha venner er en svært viktig faktor for trivsel. Utenforskap kan oppstå når barna i klassen begynner å spekulere i hvorfor en elev ikke lenger er med i timen.

Mangel på kunnskap kan føre til fordommer

En annen viktig konsekvens av å bli tatt ut av fag som KRLE er at man lærer lite om andre religioner og kan få fordommer mot dem fordi man ikke kan så mye.

I all dokumentasjon om elever må egen mening komme fram

Videre foreslår elevene at i all dokumentasjon om et barn må det stå hva barnet selv mener om situasjonen. Selv om den voksne som skriver velger et annet alternativ til løsning enn den barnet selv ønsker må barnets egen mening ha blitt vurdert og begrunnelsen for vektleggingen være klar (jf. § 6-3 a Krav til begrunnelse, Barnevernloven).

Forslag til ny lovtekst:

Før et vedtak kan fattes om fritak fra undervisning er skolen pliktig til å bevisstgjøre eleven nok til at den selv skal kunne danne en mening, om retten til å si nei og hva den eventuelt går glipp av. Dersom eleven ønsker å være i undervisninga, kan den fortsatt det. Elevens mening skal dokumenteres.

§ 2-4. Undervisninga i faget kristendom, religion, livssyn og etikk

I første ledd står det:

"Kristendom, religion, livssyn og etikk er eit ordinært skolefag som normalt skal samle alle elevar. Undervisninga i faget skal ikkje vere forkynnande."

Hovedråd fra elevene:

Fagets navn må likestille religionene

Elevenes anbefaling her er at Lovutvalget revurderer navnet på faget Kristendom, religion, livssyn og etikk (KRLE).

Videre at det står i første ledd at faget ikke skal være forkynnende og at det da er misvisende at det første ordet i navnet er «kristendom». Navnet KRLE antyder at kristendommen er viktigere enn andre religioner.

Elevene ber om at det undervises like mye i alle verdensreligionene og at navnet KRLE endres til noe som er mer inkluderende.

Faget må bli mer inkluderende og fokusere på respekt og toleranse

Elevene mener videre at det er behov for at dette faget skal omhandle mer om hvordan vise respekt, forstå og legge til rette for de forskjellige religionene vi har rundt oss i samfunnet. Det anbefales at elever blir samarbeidet med, om både læringsform og innholdet i undervisningen, da faget ofte oppleves som bestående av mye repetisjon hvert år.

Lærere må formidle faget på en sensitiv måte

Det er også viktig å understreke at lærere burde være mer sensitive i tilnærmingen sin til dette faget og at det burde fremgå klart og tydelig av lovteksten. Læreren burde for eksempel ikke spørre den ene muslimen i klassen om hjelp når det undervises i Islam, eller spørre i klassen hvem som tilhører hvilken religion, med mindre dette kommer opp naturlig og eleven har lyst til å dele.

§ 2-8. Særskild språkopplæring for elever frå språklege minoritetar

I første ledd står det:

"Elevar i grunnskolen med anna morsmål enn norsk og samisk har rett til særskild norskopplæring til dei har tilstrekkeleg dugleik i norsk til å følgje den vanlege opplæringa i skolen."

Hovedråd fra elevene:

Språk som normaliserer

Elevene anbefaler å kutte ut ordet «særskild», da dette er unødvendig og kan bidra til at elever føler seg annerledes og stigmatisert.

La alle få være en del av fellesskapet

I den grad det er mulig anbefaler elevene at man tar elever ut av fellesskapet minst mulig (jf. forslag til § 2-3 a). Skal det dannes egne grupper for elever med språklig minoritetsbakgrunn bør de være flere enn to i gruppa og de det gjelder bør få mulighet til å omgås de andre elevene i klassen når timen er ferdig

I fjerde ledd står det:

"Kommunen skal kartleggje kva dugleik elevane har i norsk før det blir gjort vedtak om særskild språkopplæring."

Hovedråd fra elevene:

Skolen bør kartlegge, for de kjenner elevene best

Elevene foreslår at skolen, i stedet for kommunen, bør kartlegge behovene for språkopplæring. Det vil være mye mer praktisk gjennomførbart og skolen bør

kjenne elevene sine og samarbeide med dem til daglig sånn at en slik øvelse blir uproblematisk. Kommunen er mye lenger unna og har dårligere grunnlag for å ta en nyttig og treffsikker beslutning for eleven.

I femte ledd står det:

«Opplæring i særskilt organisert tilbud kan vare inntil to år. Vedtak kan berre gjerast for eitt år om gongen. I vedtaket kan det for denne perioden gjerast avvik frå læreplanverket for den aktuelle eleven i den utstrekning dette er nødvendig for å vareta eleven sitt behov. Vedtak etter dette leddet krev samtykkje frå elev eller føresette».

Hovedråd fra elevene:

Samtykke fra foreldrene er ikke nok, elevens mening må alltid stå

Elevene peker på at formuleringen "samtykkje frå elev eller føresette" er uklar. Elevene vil råde Lovutvalget til å vurdere (jf. anbefaling til § 2-3 og § 2-3 a) om det skal være nok å bare få samtykke fra foreldre. I dette tilfellet kan en slik beslutning få enorme konsekvenser i barnets liv. Elevenes råd til dette er klart, nemlig at eleven det gjelder sin egen mening må vektlegges. Dette er også forankret i Barnekonvensjonens artikkel 12.

Spesielt i slike alvorlige tilfeller, må elevens mening om saken dokumenteres og tas på dypt alvor. Det bør, slik elevene ser det, lovfestes at i en sakkyndig vurdering må barnets mening alltid stå, for at et vedtak skal kunne fattes som påvirker hans eller hennes liv.

Kapittel 5. Spesialundervisning

§ 5-1. Rett til spesialundervisning

I andre ledd står det:

«Opplæringstilbudet skal ha eit slikt innhald at det samla tilbudet kan gi eleven eit forsvarleg utbytte av opplæringa i forhold til andre elevar og i forhold til dei opplæringsmåla som er realistiske for eleven».

Hovedråd fra elevene:

Forsvarlig utbytte holder ikke

Ordet «forsvarlig» som brukes her ikke er nok. Ordet «god» anbefales i stedet. Mange opplever også ordet «spesialundervisning» som dumt - hvis man får spesialundervisning kan man føle seg rar eller dum

Elevens egen beskrivelse av god undervisning må være førende

Når det skal besluttes hva slags tilbud en elev skal få må beskrivelsen til eleven om hva som er god spesialundervisning for seg, være utgangspunktet for beslutningen. Som nevnt over kan paragrafen fra Barnevernloven om at dokumentasjon må vise hva barnet selv ønsker, være overførbar også i denne sammenheng (§ 6-3 a Krav til begrunnelse).

Om spesialundervisning forteller elevene at beslutningsprosessen som leder til vedtak ofte, og i for stor grad, overlates til pedagogisk-psykologisk tjeneste (PPT) og/eller sakkyndig. Konsekvensen av det er at mange har endt opp med spesialundervisning som ikke passer for seg. Voksne som ønsker å hjelpe en elev må tenke på den eleven som sin nærmeste samarbeidspartner.

Kapittel 9A. Elevane sitt skolemiljø

§ 9 A-2. Retten til eit trygt og godt skolemiljø

Første og eneste ledd i paragrafen:

Alle elevar har rett til eit trygt og godt skolemiljø som fremjar helse, trivsel og læring.

Hovedråd fra elevene:

Trygt og godt skolemiljø må bli helt sentralt - uten dette ingen læring

Retten til trygghet beskyttelse mot bl.a. fysisk og psykisk vold er nedfelt i Barnekonvensjonen artikkel 19. Trygghet og trivsel er også fundamentalt for å kunne lære. Jf. forslag til kapittel 2, Rett og plikt til grunnskoleopplæring, anbefaler elevene å flytte innholdet i kapittel 9A til en mer sentral plass i loven.

Skolens ansvar å spørre alle elevene hva som skal til

Elevene foreslår at det skrives mer om hva skolene faktisk skal gjøre for at det skal bli godt å være på skolen. Skolen må gjøres pliktig til å spørre elever hva som skal til for å ha det godt på skolen, om hva som funker og ideer til hvordan få et tryggere skolemiljø.

Det holder ikke å spørre elevrådet. Det burde være rektor og læreres ansvar å finne ut av dette på en trygg måte. Dette sikrer ikke svar fra alle. Det er ikke lett for alle elever å gi innspill til elevrådet.

Lærere må tilrettelegge for trivsel og hjelpe elever å bli kjent

Elevene anbefaler at lærerne blir pliktige til hjelpe elever å bli kjent - både med læreren og hverandre. Læreren må se på det som en like viktig del av jobben å hjelpe elever å få venner som å formidle fag. Fagkunnskapen går uansett ikke inn hvis elevene har hodet fullt av vonde tanker og klassen kjennes utrygg.

§ 9 A-3. Nulltoleranse og systematisk arbeid

Paragrafen i sin helhet:

"Skolen skal ha nulltoleranse mot krenking som mobbing, vald, diskriminering og trakassering. Skolen skal arbeide kontinuerleg og systematisk for å fremje helse, miljøet og tryggleiken til elevane, slik at krava i eller i medhald av kapitlet blir oppfylte. Rektor har ansvaret for at dette blir gjort."

Hovedråd fra elevene:

Å ansvarliggjøres er del av det å bli samarbeidet med

Elevene foreslår å fjerne ordet "nulltoleranse" fra lovteksten, både fordi det er en urealistisk målsetning og fordi det er uklart hva det betyr i praksis. Elevene mener at «systematisk arbeid» høres optimistisk og løsningsorientert ut. Elevene anbefaler utvalget å skrive noe mer konkret om hva slags systematisk arbeid skolen skal gjøre. Slik det står nå kan skolen komme unna med svake tiltak, for eksempel én kjapp samtale med en elev som opplever å bli plaget eller krenket.

Bli ordentlig kjent og sett LIVET på timeplanen

Elevene foreslår at timen LIVET settes på timeplanen, på alle trinn. Det er én måte å jobbe med godt skolemiljø. Om dette ikke kan lovfestes anbefales det å lovfeste systematisk forebyggende arbeid. Veldig mye av utrygghet og mobbing på skolen kommer når man ikke kjenner hverandre. Det er i de utrygge klasserommene plaging skjer. Elevene anbefaler derfor at det blir en helt sentral del av lærer-jobben å jobbe aktivt, og varmt, mot plaging fra første dag.

Forslag til ny lovtekst:

ALLE PÅ skolen skal arbeide kontinuerleg og systematisk for å fremje helsa, miljøet og tryggleiken til elevane, slik at krava i eller i medhald av kapitlet blir oppfylte. Rektor har ansvaret for at dette blir gjort. Det er rektor sitt ansvar å sørge for at alle tar ansvaret sitt seriøst.

§ 9 A-4. Aktivitetsplikt for å sikre at elevar har eit trygt og godt psykososialt skolemiljø

Hovedråd fra elevene:

Språkbruken må bli mer anvendelig

Elevene ber utvalget vurdere om ordene «psykososialt» og «aktivitetsplikt» kan fjernes eller byttes ut. «Aktivitetsplikt» kan misforstås og høres ut som et krav om fysisk trening. Generelt er paragrafen ordlagt på en måte som er vanskelig for barn og mange lærere å forstå og det anbefales at den blir omformulert slik at den blir mer anvendelig.

Samarbeid med barnet om håndtering av plagesaker

Elevene mener det er skummelt at loven sier at de som antar at noen blir plaget skal gå rett til rektor og ikke til eleven først. Et gjennomgående hovedsvar på tvers av undersøkelser på skole og barnevern er at det er ekstremt viktig å gå til den det gjelder først og snakke om det. Går man "bak ryggen" på eleven og snakker med rektor kan dette gjøre at all tillit fra eleven til voksne blir borte. Hvis noe om eleven skal deles videre, må dette først avtales med eleven.

Elevene på skolen bør være nærmeste samarbeidspartner for lærere og ledelse. Voksne som har grunn til å tro at noen ikke har det bra eller blir plaget på skolen, må ta en prat med eleven der det blir trygt nok for at barnet forteller ærlig om situasjonen og hva han eller hun trenger videre. Det kan hende eleven synes det er greit at informasjonen blir gitt videre men det er grunnleggende å spørre eleven først og at den voksne bevarer tillitten ved ikke å si noe til noen andre. Som nevnt tidligere kan også Barnevernloven § 6-3 a overføres her og legges til punktlisten i gjeldende Opplæringslov, sjettede ledd:

«Skolen skal lage ein skriftleg plan når det skal gjerast tiltak i ei sak. I planen skal det stå

- a) kva problem tiltaka skal løyse

- b) kva tiltak skolen har planlagt

- c) når tiltaka skal gjennomførast

- d) kven som er ansvarleg for gjennomføringa av tiltaka

e) når tiltaka skal evaluerast».

f) “Det skal fremgå...hva som er barnets synspunkt, og hvilken vekt barnets mening er tillagt.”

Elevene anbefaler at det barnet selv mener er best mulig fremgangsmåte for å hindre plaging må dokumenteres, uansett om barnets mening til slutt blir fulgt eller ikke. Lovutvalget bes legge til i paragrafen at den voksne må snakke med barnet før den varsler rektor.

§ 9 A-8. Elevdeltaking i arbeidet med skolemiljøet

Paragrafen i sin helhet lyder:

“Elevane skal få ta del i planlegginga og gjennomføringa av arbeidet for eit trygt og godt skolemiljø. Elevrådet kan oppnemne representantar til å vareta elevane sine interesser overfor skolen og styresmaktene i skolemiljø saker. Dersom det finst eit arbeidsmiljøutval eller liknande organ ved skolen, kan elevane møte med opp til to representantar når utvalet behandlar saker som gjeld skolemiljøet. Representantane skal bli kalla inn til møta med talerett og rett til å få meininga si protokollert. Dei skal ikkje vere til stades når utvalet behandlar saker som inneheld opplysningar som er omfatta av lovfesta teieplikt.

Representantane skal få den informasjonen dei treng, men ikkje opplysningar som er omfatta av lovfesta teieplikt. I den mon det trengst, har dei rett til opplæring for å skjømte oppgåvene og fritak frå undervisninga”.

Hovedråd fra elevene:

La flere enn elevrådet slippe til

Det er fint at det står her at elever skal få delta i arbeidet for et godt skolemiljø. Likevel anbefaler elevene å ikke begrense retten til medvirkning til elevrådet. Elevens erfaringer viser at elevrådet sjelden er representativt for mangfoldet av elever på et trinn. De som sitter i elevrådet har det trolig trygt og godt på skolen. For å få til endringer som kan bedre skolemiljøet for de som trenger det mest, trenger skolen råd fra de som ikke synes det kjennes trygt og lett å være på skolen. Skolen burde finne andre måter å involvere alle elevene i arbeidet med skolemiljøet.

Forslag til ny tekst:

Elevane skal få ta del i planlegginga og gjennomføringa av arbeidet for eit trygt og godt skolemiljø. **Skolen skal innhente meninger og råd fra alle elevene, enten enkeltvis eller fra mindre grupper. Klasser må jobbe sammen for å anbefale et utvalg råd fra sin klasse til arbeidsmiljøutvalget. Arbeidsmiljøutvalget bør være separat fra elevrådet.**

§ 9A-12. Skolebyte

I første ledd står det:

«Ein elev i grunnskolen kan flyttast til ein annan skole enn den skolen eleven elles har rett til å gå på, dersom oppførselen til eleven i alvorleg grad går ut over tryggleiken eller læringa til ein eller fleire medelevar. Skolebyte skal likevel ikkje skje dersom mindre inngripande tiltak vil kunne avhjelpe situasjonen. Grunnen til at ein elev kan flyttast, kan til dømes vere at eleven mobbar ein eller fleire medelevar».

Hovedråd fra elevene:

Finn grunnen til at noen plager

Elevene foreslår at paragrafen endres slik at flytting mot eleven det gjelder sin vilje aldri skal kunne skje. Dette er for hardt. Samarbeid med, og inkludering av den som plager andre, er en bedre strategi.

I femte ledd står det:

«Før det blir gjort vedtak om skolebyte, skal den som gjer vedtak, rådføre seg med rektor og lærarane til eleven og sørge for at eleven blir høyrd.»

Hovedråd fra elevene:

Elevens egen mening må fremkomme tydelig

Elevenes kommentar til femte ledd er at elevens egen mening må dokumenteres og at det står i hvilken grad meningen til eleven ble vektlagt, samt begrunnelse for det.

I sjette ledd står det:

«Kva som er best for elevane, skal vere eit grunnleggjande omsyn i vurderingane etter første og andre ledd og i saksbehandlninga.»

Hovedråd fra elevene:

Hensyn til barnets beste gjelder også de som plager andre

Her er det uklart hvilke elever det tas hensyn til. Eleven som blir tvangsflyttet er også en elev hvis beste skolen (eller kommunen / fylkeskommunen) plikter å etterstrebe.

§ 11-2. Elevråd ved grunnskolar

Paragrafen i sin helhet lyder:

"Ved kvar grunnskole skal det for årstrinna 5-7 og for årstrinna 8-10 vere eit elevråd med representantar for elevane. Kommunen fastset talet på elevrepresentantar. Representantane skal veljast seinast tre veker etter at skolen har teke til om hausten. Ein medlem av undervisningspersonalet på skolen skal ha som oppgåve å hjelpe elevrådet i arbeidet. Denne elevrådskontakten har møte- og talerett i elevrådet. Leiaren for elevrådet kan kalle inn til møte i rådet i samråd med elevrådskontakten. Rådet skal i alle høve kallast inn når ein tredel av medlemmene i rådet eller rektor krev det. Elevrådet skal fremje fellesinteressene til elevane på skolen og arbeide for å skape godt lærings- og skolemiljø. Rådet skal også kunne uttale seg i og komme med framlegg i saker som gjeld nærmiljøet til elevane".

Hovedråd fra elevene:

Nye måter å sette sammen elevråd

Elevene foreslår å gi skolene frihet til å prøve ut andre måter å rekruttere representanter til elevrådet. En mulighet kan være at elever må søke om å få være med. Kontaktlærerne (eller andre voksne som kjenner elevene godt) kan møtes for å behandle søknadene. På denne måten blir det mindre skummelt å melde seg til elevrådet som per i dag normalt velges av elevene i klassen. Dette er noe de færreste tør å utsette seg for, av frykt for ikke å få noen stemmer.

De yngste stemmene er like viktige

Det er også viktig at de yngre trinnene inkluderes. Skolen bør ha plikt til å høre småskolens brukere på lik linje med storskolen. 1-4 klasse må også få plass i

elevrådet. Skolen er like mye til for dem og de har meninger og kunnskap om hva som er god skole.

Slik den står i dag mener elevene at lovteksten ikke legger nok vekt på viktigheten av elevrådets rolle. Loven trenger mer kraft. Elevene i elevrådet burde ha viktige ting å jobbe med, ikke bare hvor det nye klatrestativet skal stå eller hva trinnet skal gjøre på aktivitetsdagen.

Gjøre det viktigere og koble på ledelsen

Elevene foreslår at elevrådet burde møte rektor direkte for å få oppdrag og legge fram beslutninger og problemstillinger de har diskutert. Det er viktig at rektor er imøtekommende, tar elevene på alvor og viser varme i slike møter.

Lovutvalget bes også vurdere å legge til at elever skal kunne sende forespørsler til elevrådet eller forslag til forandringer de tenker burde gjøres på skolen. Førsteklassinger synes kanskje det er vanskelig å lage skriftlige forespørsler. Da kan en voksen på skolen som eleven stoler på hjelpe til. Hvis en elev, uansett alder, foretrekker en annen måte å spørre elevrådet om noe må den få velge den måten som kjennes trygg for ham eller henne.

Medvirkning, eller samarbeid, må bli en vane

Skolen må gi elevrådsrepresentantene nok tid til å spørre alle i klassen om innspill til alle saker (ref. tiden utover minstetimetallet nevnt i forlaget til § 2-1). Ideelt sett burde det tverrfaglige temaet livsmestring og folkehelse få en hel time i uka (som kan legges opp som timen LIVET, [Forandringsfabrikkens kunnskapssenter](#)) og det elevene tar opp her kan guide skolens planer og strategiarbeid. Elevene anbefaler å lovfeste skolens plikt til å, på denne måten eller liknende, alltid søke elevenes mening i planlegging og undervisning - elevene må bli de nærmeste samarbeidspartnere til voksne på skolen.

Vi håper dere tar elevenes innspill på dypt alvor.

Hilsen Forandringsfabrikken Kunnskapssenter ved representantene for elevene som har deltatt i undersøkelsene (Skoleproffutvalget):

Daniel, Rasmus, Fabian, Anna, Karsten, Hamda, Thomas, Karoline, Mathilde og Annabelle,

Og fabrikkleder, Marit Sanner og
prosjektleder skole, Lykke Stavnes